

Verslag ledenvergadering Werkgroep Maritime Skiednis Leeuwarden zaterdag 8 april 2017

Opening

Rudolf Guys stelt zich voor. Rudolf woont in Laaksum is bedrijfskundige en een actief zeiler. Zijn maritiem historische interesse komt voort uit het gebied waar hij woont. Zo was hij actief bij het historisch werkverband Gaasterland en is hij bestuurslid bij het museum Hindeloopen. Het museum in Hindeloopen heeft vernieuwingsplannen waarbij het de bedoeling is de belangrijke maritieme geschiedenis van Hindeloopen prominenter voor het licht te brengen. Er wordt een werkgroep gevormd om deze exposities gestalte te geven. Willem en Fedde de Vreeze zullen vanuit de werkgroep maritime skiednis in deze werkgroep plaatsnemen.

Symposium 2017

Het was een geslaagd symposium. Er waren ruim honderd mensen aanwezig en een aantal interessante lezingen over de ramp op het Vlie en Terschelling in 1666. Van dit symposium zijn al een aantal artikelen verschenen in het tijdschrift Fryslan en een aantal zal in 't Beaken worden opgenomen.

Symposium 2018

Ons symposium in 2018 zal gaan over de geschiedenis van het zeevaartonderwijs. Dit naar aanleiding van het 200 jarig bestaan van de maritieme academie in Harlingen in dit jaar. De werkgroep heeft prof. Karel Davids gevraagd om mee te denken over de inhoud van dit symposium. Daaruit is een mooi programma voortgekomen met onderwerpen als: schatkamer der stuurlieden, invloed en ontwikkeling van de instrumenten, wiskunde en zeevaartonderwijs en uiteraard de ontwikkeling van het zeevaartonderwijs en de maritieme academie in Harlingen. Dit symposium zal plaatsvinden op zaterdag 26 mei 2018.

Het project 'Houtvaart' / Culturele Hoofdstad 2018

Het doel van het project 'houtvaart' is de maritieme geschiedenis van Friesland ook tijdens de Culture Hoofdstad onder de aandacht van een breed publiek te brengen. Hiervoor is een aparte stichting opgericht waar Rob Leemans namens onze werkgroep in participeert. Het project 'Houtvaart' houdt in dat Noors hout met zeilende schepen naar Dokkum wordt gebracht. Daar aangekomen zal het met een vloot van historische schepen langs Leeuwarden naar IJlst worden gebracht. In de historische molen de Rat in IJlst zal dan hout verwerkt worden waarmee vervolgens bijvoorbeeld tiny houses kunnen worden gemaakt. De verschillende gemeenten hebben enthousiast op deze plannen gereageerd. Een belangrijk deel van de financiering zal uit fondsen moeten komen. Deze zomer zal bekend worden of dit project ook door kan gaan.

Nieuwe plannen

Onze najaarsbijeenkomst zal in oktober plaatsvinden in Bolsward. Bauke Jansen zal ons daar vertellen over hooischippers. Deze lezing zal plaatsvinden in de voogdenkamer van het armenhuis in Bolsward. Daarnaast zal een bezoek aan het graf van een hooischipper in de kerk worden gebracht.

Rondvraag

Hanno wijst op de website van het Maritiem Portaal. <https://www.huygens.knaw.nl/maritiem-portal/> Hier zullen maritiem historische instellingen / onderzoekers / lezingen / symposia en andere gebeurtenissen worden uitgewisseld. Daarnaast is er vanuit het maritiem portaal gewerkt aan een nieuwe maritieme geschiedenis der Nederlanden die digitaal beschikbaar zal worden gesteld.

Wetenschappelijk gedeelte

'Kreupelen en blinden laat u verbinden, boven bij de grote mast kunt ge de meester vinden' In het wetenschappelijk gedeelte vertelt Rob Leemans over het werk van een scheepschirurgijn in het VOC tijdperk. De schepen van de VOC waren in het algemeen 40 a 50 meter lang en boden plaats aan 200 tot 300 man. Slechte verblijven, slechte hygiëne, bedorven voedsel en drinkwater, onvoldoende rust, ongelukken aan boord en zeegevechten zorgden voor een ziekte van 20 tot 30 procent. Scheepschirurgijns werden vaak ingezet omdat doctoren te duur waren. Nu was het niet zo dat de scheepschirurgijn geen opleiding had gehad. Hij kreeg een opleiding in de praktijk waarbij hij ondermeer vier jaar moest stagelopen. Veel voorkomende ziektes aan boord waren scheurbuik veroorzaakt door een tekort aan vitamine c en beriberi door een tekort aan vitamine b. In 1747 kwam een Engelse marinearts er achter dat het drinken van citroensap erg hielp bij de bestrijding van scheurbuik. Ook vond men in deze periode uit dat met het eten van zuurkool scheurbuik kon worden voorkomen. Naast deze ziektes die voorkwamen uit een vitaminetekort was er vaak sprake van geslachtsziektes. Deze ziektes probeerde men vaak te genezen met kwik of hete olie. Ondanks dat deze methodes weinig hielpen zijn deze nog lang toegepast. Voor behandeling van vlektyfus en dysenterie werd vaak gebruik gemaakt van primitieve methodes zoals aderlaten, laxeren of een zweetkuur. Daarbij werd de patient met veel dekens in een donker hol bij het kabelgat ondergebracht waardoor deze flink ging zweten. Ook bij bestraffingen zoals geseling en kielhalen was de chirurgijn aanwezig. Wanneer het kielhalen in de breedte van het schip plaatsvond had het slachtoffer nog kans te overleven. Het meest efficiënt waren de chirurgijns daar waar het ging om oppervlakkige ingrepen zoals het verbinden van wonden en het zetten van botten. Het beeld van de scheepschirurgijn in dienst van de VOC is erg negatief. Dit is niet in alle gevallen terecht, zij hadden wel degelijk een goede opleiding maar moesten werken met de kennis en middelen van de medische wetenschap in hun eigen periode.

Daarna vertellen Jan de Vries en Jelle Jan Koopmans over hun onderzoek naar partenbezitters uit het scheepsboek Hempenius (Hindeloopen 1715 – 1718). Het scheepsboek Hempenius geeft een interessant inzicht in het personeel en de eigenaren van de fluitschepen in Hindeloopen in deze periode. Veel van de bezitters van de parten in de schepen woonden in Amsterdam. Dit waren in het algemeen rijke kooplieden en makelaars die zaken deden op de bestemmingen waar de schepen op voeren. Uit ons onderzoek is gebleken dat een heel aantal van deze partenbezitters een Friese achtergrond bezat. Mogelijk hebben deze Friese makelaars en kooplieden in Amsterdam als een aanjager van lokale Friese schippers gefungeerd. Bij het zien van sommige namen van Amsterdamse partenhouders ligt een relatie met Friesland erg voor de hand. Dit is bijvoorbeeld heel duidelijk het geval bij Andries Pieters van Stavoren. Hij was partenbezitter in een heel aantal schepen in Hindeloopen. Zoals de naam al suggereert was een van zijn voorouders een succesvolle schipper en burgemeester van Stavoren. Ook bij andere namen als Douwe Wiggerts, Abe Eelkes Reinders, Sibren van Workum, Trijn van Popta of Igle Aukes ligt een relatie met Friesland direct voor de hand. Van andere families zoals bijvoorbeeld de familie Scholten van Aschat is dit niet direct duidelijk. Toch blijkt dat ook deze familie over Friese voorouders te beschikken. Hun voorvader Hendrik Agges was net als Andries Pieters een succesvolle schipper uit Stavoren. Dat gold ook voor de koopman Georg Bruyn waarvan de voorvader Jelle Tjebbes zich als makelaar vestigde in Amsterdam. En zo zijn er nog vele anderen. Bij het nagaan van deze families wordt langzamerhand een interessant netwerk van kooplieden zichtbaar. Deze kooplieden behoorden tot de top van het economisch leven in Amsterdam en hielden zich bezig met bijna alle verschillende facetten van de scheepvaart in Amsterdam. Dat wil zeggen de Europese handel, de VOC, de WIC en de walvisvaart.